

XALQ TA'LIMI TIZIMI MUASSASALARIDA BYUDJETDAN TASHQARI MABLAG'LARNING SARFLANISHI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH

Narbekova G.D.

TMI mustaqil izlanuvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada xalq ta'lim tizimi muassasalarida budjetdan tashqari mablag'larni sarflash yo'nalishlarini to'g'ri tashkil etish hamda ularning hisobini yuritish bayon qilingan. Xalq ta'lim tizimi muassasalarida pul mablag'larini sarflash bilan bog'liq muammolarni o'rganish va budjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha xarajatlar yuzasidan tahliliy axborotlarni shakllantirishda buxgalteriya axborotlaridan foydalanildi. Bu esa, o'z navbatida xalq ta'lim tizimi muassasalarida budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va ularning sarflanishi bilan bog'liq uslubiy asoslarni tadqiq etish hamda mavjud muammoli holatlarni aniqlab ularning yechimi yuzasidan takliflar ishlab chiqishni taqozo etadi.

Kalit so'zlar: Byudjetdan tashqari jamg'arma, daromad, haqiqiy xarajatlar, kassa xarajatlari, pul mablag'lari, tahliliy axborotlar.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧЕТА РАСХОДА ВНЕБЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ В УЧРЕЖДЕНИЯХ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

АННОТАЦИЯ

В данной статье описывается правильная организация и учет внебюджетных расходов в учреждениях системы народного образования. Бухгалтерская информация использовалась для изучения проблем, связанных с расходованием средств в учреждениях системы народного образования, и для формирования аналитической информации о расходовании внебюджетных средств. Это, в свою очередь, требует исследования методологических основ, связанных с расчетом внебюджетных средств и их расходованием в учреждениях системы народного образования, а также выявлением существующих проблемных ситуаций и выработкой предложений по их решению.

Ключевые слова: внебюджетная экономия, доход, фактические затраты, денежные затраты, денежные средства, аналитическая информация.

IMPROVING THE ACCOUNT OF EXPENDITURE OF EXTRA-BUDGET FUNDS IN PUBLIC EDUCATION SYSTEM INSTITUTIONS

ABSTRACT

This article describes the proper organization and accounting of extra-budgetary spending in institutions of the public education system. Accounting information was used to study the problems related to the spending of funds in institutions of the public education system and to form analytical information on expenditures on extra-budgetary funds. This, in turn, requires the research of methodological bases related to the calculation of extra-budgetary funds and their spending in institutions of the public education system, as well as the identification of existing problematic situations and the development of proposals for their solution.

Key words: non-budgetary savings, income, actual costs, cash costs, cash, analytical information.

KIRISH

Bugungi kunda mamlakatimizda eng asosiy masala budjet tashkilotlarida budjetdan moliyalashtirishni qisqartirish, budjetdan tashqari mablag'larni shakllantirish orqali qo'shimcha moliyalashtirish manbalarini yaratishdir. Ayrim xarajatlarni moliyalashtirish uchun budjetdan tashqari mablag'lardan foydalaniladi, ya'ni bular davlat budjeti mablag'lari emas, balki boshqa manbalar hisobidan tashkil etiladigan mablag'lardir. Ayni vaqtda mamlakatimizda 10764 ta xalq ta'lim tizimi muassasalari mavjud bo'lib, 2022 yilda ularni moliyalashtirish maqsadida Davlat byudjetidan 30823,4 mlrd. so'm mablag' yo'naltirildi va bundan 2021 yilga nisbatan umumiy o'rta ta'lim xarajatlari 1,18 barobarga ortganligini ko'rishimiz mumkin[1].

Hozirgi kun talablaridan kelib chiqqan holda, xalq ta'lim tizimi muassasalarida faoliyat turiga xos mahsulot (ish, xizmat)lar realizatsiyasi tushumini, daromadlar va xarajatlar va boshqa mablag'lardan foydalanish bo'yicha ko'rilgan chora tadbirlarni amaliyotga qo'llashni takomillashtirish zarur masalalardan hisoblanadi. Xalq ta'lim tizimi muassasalari faoliyat sohalari va yo'nalishlaridan kelib chiqib, byudjetdan tashqari mablag'lar shakllantiriladi.

Budjetdan tashqari mablag'larni shakllantirish O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999 yil 3 sentyabrdagi 414-sonli "Budjet tashkilotlarini mablag' bilan ta'minlash tartibini takomillashtirish to'g'risida"gi Qaroriga ko'ra amalga oshiriladi. Ushbu Qarorga muvofiq budjetdan tashqari mablag'larning kreditorlik qarzlarni tugatish, moddiy texnik bazani mustahkamlashga, ko'pi bilan 25 byudjet tashkilotlari hodimlarini ijtimoiy himoya qilish va moddiy rag'batlantirish tadbirlariga sarflanadi[2].

Xalq ta'lim tizimi muassasalarida 243, 343-son bilan ro'yhatdan o'tgan "Xalq ta'limi tizimidagi tashkilotlarning byudjetdan tashqari jamg'armalari mablag'larini shakllantirish va foydalanish tartibi to'g'risida"gi va "Xalq ta'limi Vazirligi tizimidagi umumiy o'rta ta'lim muassasalarida pullik ta'lim xizmatlarni ko'rsatish tartibi to'g'risida"gi Nizomga ko'ra byudjetdan tashqari mablag'lar tushumi shakllantiriladi va ular hisobiga xarajatlar amalga oshiriladi.

Bugungi kunda, byudjet tashkilotlarida byudjetdan tashqari mablag'larning shakllanishi, ushbu pul mablag'larining qonunchilikda belgilangan maqsadlarda sarflanish tartiblarini, ularning hisobini to'g'ri yuritish hamda nazoratini amalga oshirish bo'yicha mavjud muammolarni o'rganish hamda takomillashtirish muhim hisoblanadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Hozirgi sharoitda umumiy o'rta ta'lim tizimini rivojlantirish uchun xalq ta'lim muassasalarini byudjetdan tashqari mablag'larni sarflashda mustaqilligini ta'minlash zarur. Byudjetdan tashqari mablag'larni shakllantirishda aynan hissa qo'shayotgan pedagog va xizmat ko'rsatuvchi hodimlarni, moddiy texnik baza bilan ta'minlashning imkoniyatini kengaytirish lozim. Shuningdek, ularning o'zlari ishlab topgan pul mablag'larini sarflash imkoniyatlarini soddalashtirish va qulayliklar yaratilishi zarur. Pul mablag'larining sarflanishi borasida ko'pgina iqtisodchi olimlarimiz o'z ilmiy qarashlarini bayon etgan. Xususan, mamlakatimiz iqtisodchi olimlaridan A.S.Bakaybaeva, K.Sh.Ibragimov, S.U.Mehmonov, A.A.Ostonokulovning dissertatsiya va monografiyalarida byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashqari mablag'lar hisobi, pul mablag'larining sarflanishi va nazorati ilmiy jihatdan tadqiq etilgan[3]. Xususan, A.A.Ostonokulovning o'z ilmiy ishlarida byudjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha xarajatlar faoliyat xususiyatlaridan kelib chiqib, sarflash yo'nalishlari ko'rsatib o'tilgan. Tushgan mablag'lar belgilangan tartibda tasdiqlangan daromad va xarajatlar smetasi doirasida barcha harajat guruhlarini moliyalashtirishga sarflanishi ta'kidlab o'tilgan.

Byudjet hisobi va hisobotining nazariy hamda uslubiy asoslarini yaratish va uni takomillashtirish bo'yicha bir qator xorijlik iqtisodchi olimlar ilmiy tadqiqotlar olib borganlar. Ular jumlasiga S.I.Kolesnikov, O.V.Velikovalarni kiritish mumkin. Ushbu olimlar tomonidan byudjet tashkilotlarida byudjet tashqari mablag' topishda va uning sarflanishida mustaqil bo'lishi hamda oshkoralik va nazorat qilishni ta'minlash zarur, degan xulosaga kelingan. Olimlarning izlanishlari aynan byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashqari mablag'lar hisobiga bag'ishlangan ammo, xalq ta'lim tizimi muassasalarida byudjetdan tashqari mablag'lari hisobi batafsil o'rganilmagan. Hozirda yoshlarning ta'limga bo'lgan ehtiyojining ortishi, xalq ta'lim

tizimida infrastrukturani yaxshilash uchun ham mazkur mavzuda izlanish olib borish dolzarb hisoblanadi.

TADQIQOT USULLARI

Xalq ta'lim tizimi muassasalarida byudjetdan tashqari mablag'lar hisobini tashkil etish va mablag'larni sarflashning o'ziga hos jihatlari, normativ huquqiy hujjatlar talablari va byudjet hisobi standartlari talablarini hisobga olgan holda tizimli tahlil, analiz, sintez, taqqoslash va boshqa bir qancha tadqiqot usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR MUHOKAMASI

Byudjet tashkilotlari byudjetdan tashqari jamg'armalar mablag'lari bo'yicha sarflarni qonun hujjatlariga, tashkilotning qonun hujjatlarida belgilangan byudjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha xarajatlar smetalari hamda xarajatlar iqtisodiy tasnifi bo'yicha amalga oshiradilar. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 414 sonli "Byudjet tashkilotlarini mablag' bilan ta'minlash tartibini takomillashtirish to'g'risida"gi Qaroriga muvofiq byudjet tashkilotini rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari avvalo, vaqtincha mehnatga layoqatsizlik bo'yicha nafaqalarni va mavjud kreditorlik qarzlarni to'lashga 75 foizi, byudjet tashkilotining moddiy-tehnika bazasini mustahkamlashga, ijtimoiy rivojlantirish va xodimlarni moddiy rag'batlantirish tadbirlariga 25 foizi sarflanishi belgilab qo'yilgan. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, byudjet tashkilotlarini byudjetdan tashqari mablag' topishga undash va yaxshi ish natijalarini rag'batlantirish uchun byudjet tashkilotlari 2023-yil 1-yanvargacha barcha daromadlari (O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999-yil 3-sentyabr 414-son Qarori bilan belgilangan) yuzasidan barcha soliqlar va yig'imlardan, shuningdek, davlat maqsadli fondlariga majburiy to'lovlarni to'lashdan ozod etilgan. Byudjet tashkilotlarining xarajatlarini moliyalashtirish (to'lash) quyidagi harajatlar negizida amalga oshiriladi:

- I. Ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlar
- II. Ish haqiga qo'shimchalar;
- III. Kapital qo'yilmalar (Davlat investitsiya dasturida nazarda tutilgan aniq ro'yxatlarga muvofiq);
- IV. Boshqa xarajatlar.

Xalq ta'lim tizimi muassasalarida 27 aprel 2021 yil 243-son bilan ro'yhatdan o'tgan "Xalq ta'limi tizimidagi tashkilotlarning byudjetdan tashqari jamg'armalari mablag'larini shakllantirish va foydalanish tartibi to'g'risida"gi Nizomga ko'ra budjetdan tashqari mablag'laridan tashkilotning moddiy-tehnika bazasini mustahkamlash, bino va inshootlarni, ilmiy laboratoriyalarni texnik shartlar asosida joriy ta'mirlash va jihozlash, xalqaro ilmiy axborot bazalari va kutubxona resurslariga

ulanish, axborot kommunikatsiya texnologiyalarini joriy qilish, hodimlarni yetakchi milliy va jahonda eng yuqori mingtalik reytingga kiruvchi yoki yo‘nalishlar bo‘yicha jahonda eng yuqori mingtalik reytingga kiruvchi yoki yo‘nalishlar bo‘yicha jahonda eng yuqori yuztalik reytingga kiruvchi xorijiy ilmiy-ta‘lim muassasalariga qayta tayyorlov, malaka oshirish va amaliyotga yuborish orqali kadrlar ilmiy salohiyatini oshirish, xalqaro tan olingan ilmiy jurnallarda ilmiy tadqiqot natijalarini nashr qilish uchun sarf etiladi.

Yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan jamg‘armaga ko‘rsatilgan homiylik hayriyalari, agar homiy bilan aniq maqsadlar uchun yo‘naltirilishi kelishilmagan bo‘lsa, muassasa va tashkilot rahbari va buxgalteri tomonidan xarajatlar rejasiga o‘zgartirish tayyorlanib, umumta‘lim muassasasi uchun Kuzatuv kengashi roziligi bilan, boshqa xalq ta‘lim muassasasi va tashkilotlar uchun rahbar tomonidan xalq ta‘limi muassasasi va tashkiloti xarajatlariga sarflanadi. Shuningdek, “ Xalq ta‘limi Vazirligi tizimidagi umumiy o‘rta ta‘lim muassasalarida pullik ta‘lim xizmatlarni ko‘rsatish tartibi to‘g‘risida”gi 343-sonli Nizomga ko‘ra pullik ta‘lim xizmatlari ko‘rsatishdan tushgan mablag‘lar xarajatlar turi bo‘yicha shartnoma asosida pullik ta‘lim xizmatlari ko‘rsatish maqsadida jalb etilgan o‘qituvchilarga to‘lanadigan to‘lovlar, soliq va yig‘imlar, mashg‘ulotlarni tashkil etish uchun moddiy-texnik ta‘minot xarajatlari qoplangandan so‘ng maktabning rahbar va pedagog xodimlarini moddiy rag‘batlantirishga va boshqa xarajatlarga Kuzatuv kengashi bilan kelishilgan holda yo‘naltiriladi. Jamg‘arma tushumlari (maqsadli homiylik xayriyalaridan tashqari) quyidagi tartibda yo‘naltiriladi:

respublika darajasidagi muassasa va tashkilotlar tushumlarining besh foizi Xalq ta‘limi sohasidagi islohotlarga ko‘maklashish jamg‘armasiga;

hududiy xalq ta‘limi boshqarmalarining to‘g‘ridan-to‘g‘ri bo‘ysinuvidagi muassasa va tashkilotlar tushumlarining besh foizi Qoraqalpog‘iston Respublikasi Xalq ta‘limi vazirligi, Toshkent shahar xalq ta‘limi bosh boshqarmasi va viloyatlar xalq ta‘limi boshqarmalarining jamg‘armalariga;

tuman (shahar) darajasidagi muassasa va tashkilotlar tushumlarining ikki foizi Qoraqalpog‘iston Respublikasi Xalq ta‘limi vazirligi, Toshkent shahar xalq ta‘limi bosh boshqarmasi, viloyatlar xalq ta‘limi boshqarmalari jamg‘armalariga, uch foizi tuman (shahar) xalq ta‘limi bo‘limlari huzuridagi Xalq ta‘limi xodimlarini rag‘batlantirish jamg‘armalariga sarflanadi.

Byudjet tashkilotlarida byudjetdan tashqari mablag‘larni foydalanishning o‘ziga xos xususiyatlari mavjud bo‘lib, bular byudjetdan tashqari mablag‘larni foydalanishda kassa usulida amalga oshirish, byudjetdan tashqari mablag‘larni manbalari bo‘yicha alohida shaxsiy hisobvaraqlarda aks ettirish, budjetdan tashqari mablag‘lar tushumi hamda ularni hisobiga xarajatlarni budjet tasnifi asosida aks ettirilishidir. Byudjet

tashkilotlarining byudjetdan tashqari mablag'lari yagona g'azna hisob varag'iga kiritilib, ular mazkur tashkilotning hisobvaraqlarida aks ettiriladi. Byudjet tashkilotlari xarajatlarining to'lovi va uning kassa ijrosi g'aznachilik tomonidan amalga oshiriladi. Davlat byudjeti daromadlari va xarajatlarining ijrosi kassa usulida amalga oshirilishi mablag'larni samarali va maqsadli sarflash hamda ularni nazoratini olib borishga yordam beradi..

Tadqiqot ob'yekti hisoblangan Uch tepa tumani xalq ta'limi bo'limida rivojlantirish jamg'armasida shakllangan daromadlarga nisbatan amalga oshirilgan xarajatlarni 1-jadvalda ko'rib o'tamiz.

1-jadval

Uch tepa tumani xalq ta'lim bo'limining byudjetdan tashqari mablag'larining sarflanishi[4]:

Xarajat nomi	2018-yil			2019-yil			2020-yil		2021-yil		
	kassa harajat	haqiqiy harajat	farqi	kassa harajat	haqiqiy harajat	farqi	kassa harajat	haqiqiy harajat	kassa harajat	haqiqiy harajat	farqi
Jami:	392452	436703	-44251	454584	460356	-5772	-	-	62374	429622	-193552
I-guruh "Ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlar"	62760	70527	-7766	110990	108513	-2476			217626	217626	
Asosiy ish haqi	62760	70527	-7766	110990	108513	-2476			217626	217626	
II guruh "Ish haqi"	15690	17631	-1941	27747	27128	619			39806	39806	
Yagona ijtimoiy to'lov	15690	17631	-1941	27747	27128	619			39806	39806	
IV guruh "Boshqa xarajatlar"	314002	348545	-34543	315846	324714	-8867			365741	172189	193552
Tovar va xizmatlarni xarajatlar	200573	186461	14111								
Elektr	2269	208	2060	87655	87655				104025	104025	
Issiq suv va issiqlik energiyasi	7911		7911								
Sovuq suv va kanalizatsiya	15658	2298	13360	1064	11756	6308			19375	19375	

Chiqindilarni tozalash va tozalash xizmatlari, shuningdek energiya va boshqa resurslarni sotib olish (benzin va boshqa yoqilg'i-moylash materiallaridan tashqari)	6258		6258	68006		68006					
TMZ(qog'ozdan tashqari)	47041	47045	- 4	138613	138635	- 22		22168	22169	- 0,80	
Kiyim, poyabzal va choyshab	53247	53247									
O'qish xarajatlari								12327	11050	1277	
Dori vositalari va tibbiy buyumlar	600		600								
Tovar va xizmatlarni sotib olish uchun boshqa xarajatlar	53284		53284								
Asosiy vositalarni sotib olish	48460	92531	- 44071	71512	86666	- 15154		193553	43964	149589	
Kutubxona fondi	452	712	- 260								
Boshqa xarajatlar	600	749	- 149					26619	26619		

Jadvalda Uch tepa tumani xalq ta'limi bo'limining rivojlantirish jamg'armasi to'rt yillik ma'lumotlari keltirilgan bo'lib, 2018 yil I-guruh "Ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlar" kassa xarajatiga nisbatan haqiqiy xarajat kreditor qarzdorlik 7766 ming so'mga ortganligi, 2019 yil I-guruh "Ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlar" kassa xarajatiga nisbatan haqiqiy xarajat kreditor qarzdorlik 2476 ming so'mga ortgan. II guruh xarajatlari 2018-yilda kassa xarajati haqiqiy xarajatlarga nisbatan kreditor qarzdorlik -1941 ming so'mni tashkil etgan. 2019-yilda kassa xarajati haqiqiy xarajatlarga nisbatan 619 ming so'mga ortgan. Kommunal to'lovlarning kassa xarajatlariga nisbatan haqiqiy xarajat kreditor qarzdorlik 23331 ming so'mga ko'p, 2019 yilda kassa xarajatlari oldingi kreditorlik qarzlarni qoplash uchun haqiqiy xarajatga nisbatan 57314 ming so'mga ortgan. Tovar moddiy zahiralari 2018 yilda kassa xarajatlari TMZlarning ombordagi qoldig'i hisobiga haqiqiy xarajatga nisbatan 14111 ming so'mga ko'p. Tovar moddiy zahiralari 2019-yilda kassa xarajatlari haqiqiy

xarajatga nisbatan TMZlarning qoldiq qiymati hisobiga 22 ming so‘mga kamaygan. Asosiy vositalarning sof qiymati 2018-yilda 44071 so‘mga kamayganligi, 2019-yilda 15154 so‘mga kamayganligi, 2021-yilda 149588 ming so‘mga kamayishi ko‘rsatilgan.

Tadqiqot ob‘yekti hisoblangan Uch tepa tumani xalq ta‘lim bo‘limida rivojlantirish jamg‘armasi xarajatlarini foizdagi ulushini 2-jadvalda ko‘rib o‘tamiz.

2-jadval

Uch tepa tumani XTB rivojlantirish jamg‘armasi xarajatlarning tarkibiy tuzulishi (foiz ulushida)[5]

Xarajat nomi	2018-yil	2019-yil	2020-yil	2021-yil
I-guruh “Ish haqi va unga tenglashtirilgan to‘lovlar”	16%	24%		51%
II guruh “Ish haqi”	4%	6%		9%
IV guruh “Boshqa xarajatlar”	80%	70%		40%
Jami:	100%	100%		100%

Uch tepa tumani xalq ta‘limi bo‘limi ma‘lumotlaridan ko‘rinadiki, 2018-yilda jamg‘arma mablag‘ining 80 foizidan ko‘proq ulushi IV guruh harajatlar hissasiga to‘g‘ri kelgan. Xodimlarni moddiy rag‘batlantirish 20 foiz miqdordagina amalga oshirilgan. Bundan ko‘rinib turibdiki, 2018 yil davomida xarajatlarning sarflanishi 414-sonli qaror asosida 75/25 nisbatda to‘langan. 2019-yilda IV guruh xarajatlar ulushi 70foizi, I guruh xarajatlar ulushi 24foizga tog‘ri kelgan. 2020-yilda pandemiya sababli rivojlantirish jamg‘armasi mablag‘laridan foydalanilmagan. 2021-yilga kelib I guruh xarajatlar ulushi 51 foizga yetgan bo‘lsa, IV guruh xarajatlari uchun 40foiz mablag‘ sarflanganligini ko‘ramiz. 2021-yilda hodimlarni ijtimoiy himoya va moddiy rag‘batlantirish uchun belgilangan nisbat yuqori, ya‘ni 2018-yilga nisbatan I guruh xarajatlari +30 foiz ko‘proq sarf etilgan. Bundan ma‘lumki, mablag‘larni sarflanishi “Umumiy o‘rta ta‘lim muassasalarida pullik ta‘lim xizmatlarni ko‘rsatish tartibi to‘g‘risida”gi 343-sonli Nizom asosida to‘langanligini ko‘ramiz.

Budjet tashkilotlarida budjetdan tashqari mablag‘larning sarflanishi buxgalteriyada hisobga olish quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

Budjet tashkilotlari rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari bo'yicha xarajatlar hisobini buxgalteriya yozuvlarida aks ettirilishi[6]

T/r	Operatsiyalar mazmuni	Buxgalteriya balansi	
		Debet	Kredit
1.	Vaqtincha mehnatga layoqatsizlik bo'yicha nafaqaning to'lab berilishi.	171-Ijtimoiy nafaqalar bo'yicha ishchilar bilan hisob-kitoblar, kasalik varaqasi	112-Byudjet tashkilotining rivojlanish jamg'armasi mablag'lari
2.	Kreditorlik qarzlarning to'lanishi	159-Turli qarzdorlar va kreditorlar bilan hisob-kitoblar	112- Byudjet tashkilotini rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari
3.	Moddiy tehnik baza sotib olish	159-Turli qarzdorlar va kreditorlar bilan hisob-kitoblar	112-Byudjet tashkilotining rivojlanish jamg'armasi mablag'lari
4.	Hodimlarni moddiy rag'batlantirish to'lovlari uchun	173-Ish haqi bo'yicha xodimlar bilan hisob-kitoblar	262-Byudjet tashkilotini rivojlantirish jamg'armasidan olinadigan daromadlar

Yuqorida ko'rib o'tilgan jihatlar xalq ta'lim tizimi muassasalarida byudjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha xarajatlar hisobini yuritish amaliyotida ayrim uslubiy muammolar mavjudligini ko'rishimiz mumkin. Xususan, xarajatlarni amalga oshirishda smetalarning xarajat moddalari bilan buxgalteriya schyotlari ko'rsatkichlarining o'zaro muvofiqligini ta'minlashning murakkabligi va shu kabi boshqa holatlarni keltirish mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xalq ta'lim tizimi muassasalarida budjetdan tashqari mablag'larni jalb etishga bo'lgan harakati uning asosiy faoliyatiga, muassasaning missiyasiga putur yetkazmasligi kerak, shuni unutmashlik lozimki, xalq ta'lim tizimi muassasasi tijorat tashkiloti emas, shuning uchun unda marketing masalalarini jamiyatning talab va ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda ishlab chiqish zarur hamda davlat tomonidan

moliyalashtirishning chegeralanganligini, bugungi kunda ortib borayotgan ehtiyojlarni faqatgina davlat mablag'lari hisobiga qoplashning obyektiv tarzda imkoni yo'qligini anglab yetishimiz lozim. Xalq ta'lim tizimi muassasalarida shakllangan byudjetdan tashqari mablag'larni erkin va mustaqil ravishda tasarruf etilsagina, budjetdan tashqari mablag'larning o'sishini ko'rishimiz mumkin.

243-sonli “Xalq ta’lim tizimidagi muassasa va tashkilotlarning byudjetdan tashqari jamg’armalari mablag‘larini shakllantirish va ulardan foydalanish tartibi to‘g‘risida”gi nizomga muvofiq xalq ta’lim tizimi muassasalarida sarflanish hisobini takomillashtirish uchun quyidagi takliflarni amalga oshirish zarur:

byudjet va byudjetdan tashqari mablag‘larga doir qonun hujjatlarini ko‘rib chiqish, ancha yil oldin qabul qilingan hujjatlarga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritish, zamon talablariga, xalqaro tajribalarga mos keluvchi me‘yoriy-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish

byudjet tashkilotlariga berilgan imtiyozlar va sarfiga aniqlik kiritish ijtimoiy himoya va moddiy rag‘batlantirishning foiz stavkasini oshirish yoki tushgan tushumdan emas sarflangan mablag‘ning miqdoridan 25foizini to‘lash

byudjetdan tashqari mablag‘lar shakllangan muassasalarda mablag‘larning sarfi bo‘yicha kelib chiqayotgan muammolar, jamg‘arma mablag‘larini umumiy o‘rta ta’lim muassasasi rahbari tomonidan erkin yo‘naltirish huquqiga ega bo‘lish.

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlash mumkinki, xalq ta’lim tizimi muassasalarida shakllangan byudjetdan tashqari mablag‘larni erkin va mustaqil ravishda tasarruf etilsagina, budjetdan tashqari mablag‘larning o‘shishini ko‘rishimiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. “Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi to‘g‘risida”gi Yo‘riqnoma
2. “Fuqarolar uchun byudjet” 2022yil
3. Mehmonov S.U. Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi: nazariya va amaliyot. Monografiya. – T.: “Iqtisod moliya”., 2016.
4. Ostonokulov A.A. Byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashqari mablag‘lari hisobi va hisoboti metodologiyasini takomillashtirish. i.f.d. dis. avtoreferati. –T.: 2021. – 72 b.;
5. Ostonokulov A.A. Monografiya. Byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashqari mablag‘lari hisobi va hisoboti metodologiyasini takomillashtirish. ISBN 978-9943-7453-2-2 T.: “VNESHEWESTPROM” nashriyoti, 2021, 208 b.
6. С.И Колесников, О.В.Великова «Учет внебюджетных средств в бюджетных учреждениях»
7. Bashkatov V. V., Pokusayev V. Yu. Osobennosti buxgalterskogo ucheta v budjetnyx uchrejdeniyax. Jurnal “Sovremennaya nauka: aktualnye problemy i puti ix resheniya”. Выпуск № 13 / 2014. 320 s.
8. Kondrakov N.P. i. drg. Buxgalterskiy uchet v budjetnyx organizatsiyax. -M.: Prospekt, 2006.